

Dit verhaal begint in de Lange Distelstraat 30

Archiefonderzoek levert verhalen op. Hieronder vertellen we op basis van openbare gegevens het verhaal van de eerste bewoners van Distelstraat 30. Hét verhaal? Stukjes en beetjes van hun verhaal. We vertellen wat we weten en proberen verschillende sporen aan elkaar te knopen.

In de **inventarissen** van Stadsarchief Amsterdam vind je de [Woningboeken 1897 - 1922](#). Daarin moesten we eerst kijken om te zien wie er in 1919 als eerste in Lange Distelstraat 30 kwam wonen. De daarna gebruikte gegevens komen grotendeels uit de gezinskaart van Abraham Abrahams.

In de **indexen** van het Stadsarchief Amsterdam vind je de [Gezinskaarten 1893-1933](#), de [Bijzondere Registers 1864-1935](#) (de gegevens van de verzorgingsinstellingen) en de [Marktkaarten 1922-1954](#).

De zwartwit-foto's komen uit de **beeldbank** van het Stadsarchief.

Verder maakten we gebruik van digitaal krantenarchief **Delpher** en van de gegevens van **Joods monument**.

Abraham Abrahams en Betsy Polak

Op 8 april 1919 vestigde Abraham Abrahams (Monnickendam, 10-02-91) zich met zijn gezin in de woning Lange Distelstraat 32. Hij was op 03-09-41 in Monnickendam gehuwd met Betsy Polak (Amsterdam, 02-01-89). Ze waren Ned. Israelitisch. Voor haar huwelijk woonde Betsy bij haar ouders in de Vrolijkstraat, haar vader was diamantslijper.

Voor zijn huwelijk woonde Abraham in de Dijkstraat in de Nieuwmarktbuurt, met Betsy verhuisde hij een aantal keren:

12-09-14 Bankastraat 19 in de Indische buurt,
16-09-15 Molensteeg 13 tussen de O.Z. Achterburgwal en de Zeedijk
12-02-16 Nova Zemblastraat 94 in de Spaarndammerbuurt,
08-04-19 Lange Distelstraat in Disteldorp
07-03-22 Nieuwe Uilenburgerstraat 31 huis in de Jodenbuurt
16-11-23 Ouderkerkerlaan in Amstelveen (Nieuwer Amstel)
17-12-24 Sumatrastraat 149 in de Indische buurt
25-03-25 Woonschip 'Bertha' in het Cornelis Douweskanaal
10-08-25 Woonschip Amsterdam 282 in het Oostzanergat
01-12-25 Molukkenstraat 150 in de Indische buurt
12-05-26 Korte Amstelstraat 10 in de Weesperbuurt (dichtbij het Weesperpoortstation)
28-09-28 Weesperstraat 132 in de Weesperbuurt
05-08-31 Jan Bernardusstraat 21 in de Oosterparkbuurt
14-11-32 President Brandstraat 58 in de Oosterparkbuurt

De kinderen Abrahams

Eleazer, 14-08-15 werd geboren in Bankastraat 19
Judith (12-02-17), in Nova Zemblastraat 94
Gerrit (29-01-18), in Nova Zemblastraat 94
Saartje (03-11-1919), in Lange Distelstraat.
Lea (05-02-22), in de Nieuwe Uilenburgerstraat 31

Tijdens Betsy's zwangerschap en vier maanden na de geboorte van Eleazer woonden haar moeder en haar zussen Eva en Rebecca bij hun in huis, in de Bankastraat en in de Molensteeg.

De kinderen gingen 'naar Jonker'

In de Lange Distelstraat begon een periode waarin de kinderen gevierden een aantal keren uit huis geplaatst werden. Aanvankelijk gingen ze dan naar de vestiging van *Hulp voor onbehuisden* van het Leger des Heils in het voormalige Pesthuis (Buitengasthuis) aan de Tweede Constantijn Huygensstraat 35. Ze gingen dan, zoals dat toen gezegd werd, 'naar Jonker'.

De oud-Leger des Heilssoldaat Tjitte Jonker (1866-1922) werd in 1897 directeur van Toevlucht voor Onbehuisden, aan de Zwanenburgerstraat in Amsterdam. In een vroegere diamantslijperij waren daar een goedkope gaarkeuken en een logement ingericht. Jonkers tomeloze inzet werd bekend en de politie steunde zijn werk. In 1903 richtte hij samen met zijn vrouw Jannetta Cornelia Clauzer (1872-1921) de vereniging Hulp voor Onbehuisden (HVO) op. Het echtpaar kreeg steun van de goeude burgerij.

Het voormalige Buitengasthuis was een groot en statig pand met flinke zalen en zolders en een grote binnenplaats. Er zijn foto's van het gebouw en de inrichting uit 1932 in de beeldbank te vinden.

De reden van de uithuisplaatsing van de kinderen Abrahams wordt niet genoemd in de gezinskaarten. Toen het vijfde kind, Lea (05-02-22), negen maanden oud was ging ze met haar broertjes en zusjes naar de *HVO-vestiging voor vrouwen en kinderen* van het Leger des Heils op Rapenburgstraat 2, het gebouw 'Zonnehoek'. (foto uit 1955)

Er waren ook andere momenten van opvang:

Eleazer en Judith woonden vanaf 10-08-25 drie maanden bij Benzion Moscoviter, diamantslijper, Kerkstraat 281''''.

Gerrit en Saartje woonden dezelfde maanden bij Abraham Rodriques de Mercado, Lepelstraat 43, hij was behanger.

Mogelijk waren dat bekenden van hun vader, misschien waren partijgenoten van de Communistische Partij Holland die hem te hulp schoten. In zijn conflict met de Woningdienst kreeg Abrahams een paar jaar eerder ook hulp van partijgenoten.

Ziekte

Betsy Abrahams-Polak verbleef vanaf 04-05-22 enige tijd in een sanatorium in Bloemendaal, dat was drie maanden na de geboorte van Lea.

De derde gezinskaart vermeldt voor de periode 1927-1937 bij haar nog vier of vijf opnamen in sanatoria in Castricum, Santpoort, Warnsveld en Bloemendaal. Bij een van die opnamen betrof het malaria.

Beroepen

Abraham Abrahams staat op de eerste gezinskaart genoteerd als los werkman, winkelier en los werkman. Vanaf 1924, als hij naar Nieuwer-Amstel gaat, staat hij genoteerd als haringkoopman (op de tweede kaart).

Judith krijgt in 08-03-35 een eigenkaart, zij is dan naaister en woont in het Tehuis voor werkende meisjes aan de Olympiakade 16/17.

Eleazer werd net als zijn vader haringkoopman. Dat wordt genoteerd als hij in 1927 weer als thuiswonend wordt ingeschreven

Conflict met de Woningdienst

Abraham Abrahams kwam door zijn haringhandel in 1921 in conflict met de Woningdienst. Dat wordt duidelijk uit *Het Volk* van eind november 1921. Die vonden we door te zoeken met **Delpher**.

Buren in de Lange Distelstraat zouden bij de woninginspectrice, mej. Sardeman, geklaagd hebben over stankoverlast. Abrahams bewaarde namelijk zijn haring in de woning, wat verboden was. De woningopzichteres dreigde met uitzetting als hij geen oplossing vond. Dat lukte niet. Toen kwam de zaak voor de kantonrechter, maar die wees het verzoek tot uitzetting van de Woningdienst af. Volgens het verslag in *Het Volk* was de reden van afwijzing dat Arie Keppler, de directeur van de Woningdienst, ondanks het verzoek van de kantonrechter niet ter zitting was verschenen. Door de krant naar haar reactie gevraagd, nam hoofdinspectrice mevr. Wegerif het op voor mej. Sardeman. Ze verzekerde de krant

'dat mej. Sardeman een der allerbeste opzichteressen is. Zij is oud-verpleegster en toont moederlijke belangstelling voor de aan haar zorg toevertrouwde gezinnen. Ze treedt met vasthoudendheid tegen ontoelaatbare op en dit bezorgt haar natuurlijk den tegenzin van sommige bewoners, die met hun klachten de verdere buurt in onrust brengen.

Wat het geval van den haringkoopman betreft, deze was met den kwalijkriekenden handel, die hij in strijd met het verbod in zijn woning borg, een ernstige hinder voor de omgeving. Hem is een andere woning in Uilenburg aangeboden, echter geen onbewoonbaar-verklaarde woning, want de Woningdienst denkt er natuurlijk niet aan, menschen in zulke woningen te huisvesten. Het betreft een der ontruimde woningen op Uilenburg, die bestemd zijn niet afgebroken te worden en nu geheel opgeknapt en nieuw ingericht zijn. Abrahams is de woning, die hij weigerde, echter niet eens gaan zien!'

De woningen over het IJ.

MISLUKT VERWEER.

De bevoener A. Abrahams schrijft ons:
In „Het Volk" van Vrijdagavond word ik belasterd door C. Boeken. Hij trekt te velde voor mej. Sardeman. Hoe komt dat? Hij woonde vier huizen bij mij vandaan; hij had een vaste werkkring en zijn vrouw hield er stilzittend een atelier van kostuumnaaister op na.

Ik kan verklaren dat nog nooit een van de burens van mijn handel last heeft gehad. Dat ik juffrouw Sardeman belasterd zou hebben, is een leugen. Verleden jaar konden wij ook geen kwaad doen. Zij gaf mij een haantje van f 10 in de week van deurwaarder Stoppenstein, waarvoor ik niets behoeft te doen.

Over wat de hoofdopzichteres zegt, even dit: mijn vrouw is met twee getuigen wel degelijk die woning op Uilenburg wezen kijken; maar de getuigen mochten de mooie woning niet zien. De willekeur van al deze handelingen ligt er dik op. Mijn vrouw ligt door de nesterij van de **opzichteres** reeds 15 weken in het ziekenhuis.

Nog een staaltje. Verleden jaar trof dorelde behandeling een groenteman. Maar het eigenaardige is, dat die man een dochter heeft, die als meisje bij mejuffrouw Sardeman dient en hij kan nu geen kwaad meer doen.

Een voormalige buurman (Lange Distelstraat 34), typograaf Coenraad Boeken, nam het op voor mej. Sardeman en keerde zich tegen Abrahams. Die klom toen ook in de pen. *Het volk* citeerde op 29-10-21 zijn 'mislukt verweer'.

De krant ontcrachtte de klachten van Abrahams. De vrouw van Boeken had tijdelijke toestemming van de opzichteres.

Er waren wel degelijk klachten van burens binnengekomen en de Woningdienst moest bij Abrahams de WC een aantal keren ontstoppen omdat er visafval in was blijven steken. Het baantje kreeg Abrahams van de opzichteres voordat er sprake van een conflict was. De twee getuigen hadden volgens de Woningdienst niet eens toestemming gevraagd de woning op Uilenburg te mogen bezichtigen, dus dat kon hen niet geweigerd zijn.

Op 04-11-21 komen tenslotte de twee getuigen nog aan het woord waarna de krant de discussie sluit. Die getuigen waren mogelijk partijgenoten van Abrahams. Harthoorn was waarschijnlijk bezoldigd bestuurder van een vakvereniging.

Naar aanleiding van hetgeen in „Het Volk“ van Vrijdag, 28 October voorkomt onder het hoofd „Gemeentewoningen“ wenschen wij onder getrekkenden het volgende nu te merken:

Boeken schrijft, dat A. het verbot der opzichteres, om haring in de woning te hangen, gronkelijk om „een“ ware laterkampaan tegen de opzichteres op te lossen.

Dit is stellig onjuist; de grif van mej. A. was, om de opzichteres haar in de buurt heeft want gesmaakt als een ontzardde woeder, welke haar kinderen verwaarloosde en langer liet lijden, waar het vuil was en kaal.

Wij hebben bij een groot aantal bewoners daar in de buurt deze raad onderzocht en vielen verklareren ons, dat inderdaad mevr. Karleman daar het eerste die reukloos had verteld. Wij hebben ook in de woning van A. op de meest verschillende tijdstippen als 3, ware „inzellen“ gezien en de kinderen nauwkeurig bekeken en kunnen hier nadrukkelijk verkielen, het 3, was, arm en edig, maar het bekijde schone en van verzoeking der kinderen was geen sprake.

Wij waren deze (3) allen onder dikkers bevestiging.

Het is n. l. volkomen te verkielen, dat, als er haren waren, die van dit soort argumenten gebruik maakten tegen mej. A., er dan wel eens „het 3“ op de buurt was. En vandaar „kijeliten“ over A.

Tegen de kantoorzichter er aan te pas kwam, was er immers wel een andere plaats voor de haring“ schrijft Boeken.

Nooit, Boeken, op 11 Juni moest de woning zijn inwendig, omdat er haring in werd opgehangen, zoals de aangeving van den Gemeentewoningdienst. — We waren er niet laidde, en reeds op 3 Juni gelakte het aan A., na een onderhandeling van circa 2 weken, een plaats voor zijn haring te vinden bij een bewoner aan den Laanweg.

Niettegenstaande dat de reden van ontvulling lang voor den datum was vertallen, kwam na 11 Juni de kantoorzichter er aan te pas, nu echter, was het „aanwijzingen“ niet, klachten van de haren over de „haring“, (3) haring.

Ook over het „aankomen der haringen“ voor permanente woningen door de opzichteres

klagen wij lateren klachten van haringstekking te haren. Wat het werken met de lijst betreft, wij zijn op dien avond bij 3 bewoners geweest om een lijst, 1 bekende dierlijk, 2 verkielende een, althans geen list en onderzocht van 3 jaren A., maar verwielden niet te tekenen, om voor hen eenmaal te worden.

Ten slotte wilde ook Boeken met tekenen, maar zijn reuk wilde het niet hebben.

De haringstekking was in twee onderhand:

— Het betreft een der verkielende woningen op Uilenburg, die haringstekking niet afgevoerd te worden en nu geheel onbruikbaar en nieuw verkielende zijn. Althans in de woning, die bij verkielende, echter niet eens aan den 3.

— Hoortgeen, waards redakteur, kunnen wij het verkielen op.

Ten eerste, te op 11 Juni's haringen om 11 van door mej. A., hiervoor ter verkielende door den Woningdienst opzichteres, in haringstekking van den haringstekking Drummans en de onderhandstekking die voor de woning 17 vonden, deze haringstekking.

Ten tweede, waards, zoals het daar staat de verkielende gewekt, althans die woning onbruikbaar was en nieuw inwendig, wat althans onwaar is.

Het was een list:

Een valsebe aangeving die er een haringstekking was. — Hetzelfde zegt over de haringstekking van den kantoorzichter in er ook maar.

Op 11 Juni zijn onderhandstekkingen die getuigen opzichteres in deze zaak. Wij hebben voor den kantoorzichter haringstekking verkielen van een onderhandstekking en op de woning, een gewekt, antwoord gegeven, waards de kantoorzichter mede:

„In de zaken van staar, is er voor mij geen enkele reden, waards te verkielen.“

Niet dan, zodat Kerpel niet als getuigen was opgekomen.

J. HARTHOORN,
R. A. BUIJ.

[Wij hebben de haringstekking bij den Woningdienst de haringstekking aangeboden van een onderhandstekking bij deze vakkens, waards wij reukloos met verkielen verkielen te maken, geen list zijnde, in een dikker, waards haringstekking vakkens pasten aangevoerd of reukloos verkielen geveken opzichteres geveken worden, terwijl ook Boeken, terecht van het verkielen, was een naar het publiek zoo moeilijk te bevestigende dikker, op de opzichteres om staar althans niet zal haren.

Wij klachten haringstekking te haringstekking.

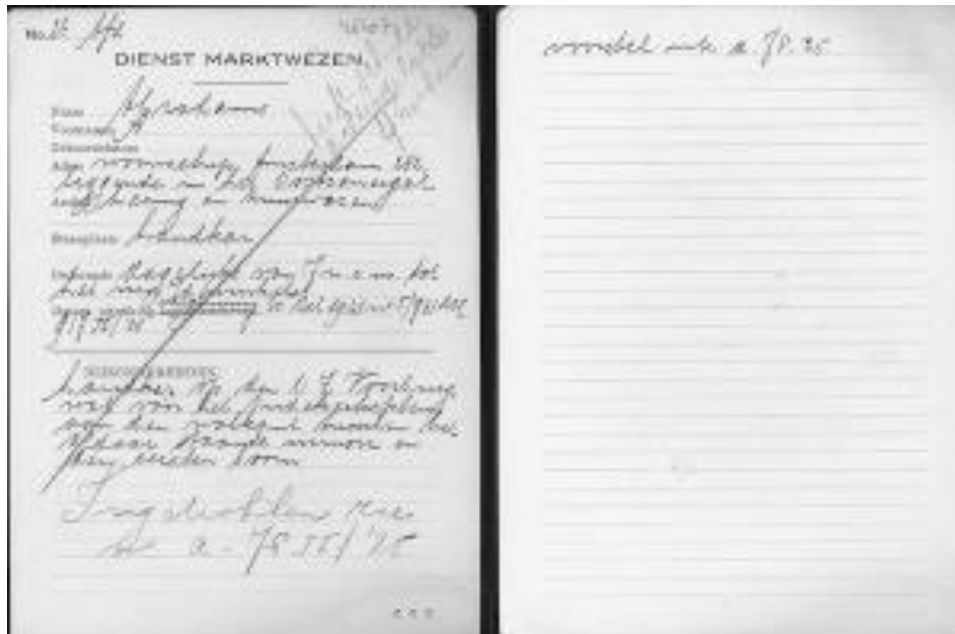
— [Red.]

Pas op 23-03-22 geeft *De Tribune* een samenvatting van het conflict. Daaruit blijkt dat alles voor zover mogelijk in der minne werd geschikt. Ook wordt de reden van de eerst uithuisplaatsing van de kinderen vermeld: de moeder was in het gasthuis opgenomen. De CHP had blijkbaar eigen opzichteres die huurders ondersteunden in hun strijd tegen onredelijke behandeling door de Woningdienst.

rijwegen tegenover perceel Asterweg 14'.
Over de betaling van het standgeld, vermeldt de kaart:

'26 Oct. 1922 no. 1671M aangeschreven drie weken vergoeding verschuldigd.
1 Nov. 1922 no. 1671M gerapporteerd Weth. intrekking.
5 Dec. 1923 no. 1388M aangeschreven drie weken vergoeding verschuldigd.
14 Dec. 1923 no. 1388M gerapporteerd aan Weth. tot intrekking'.

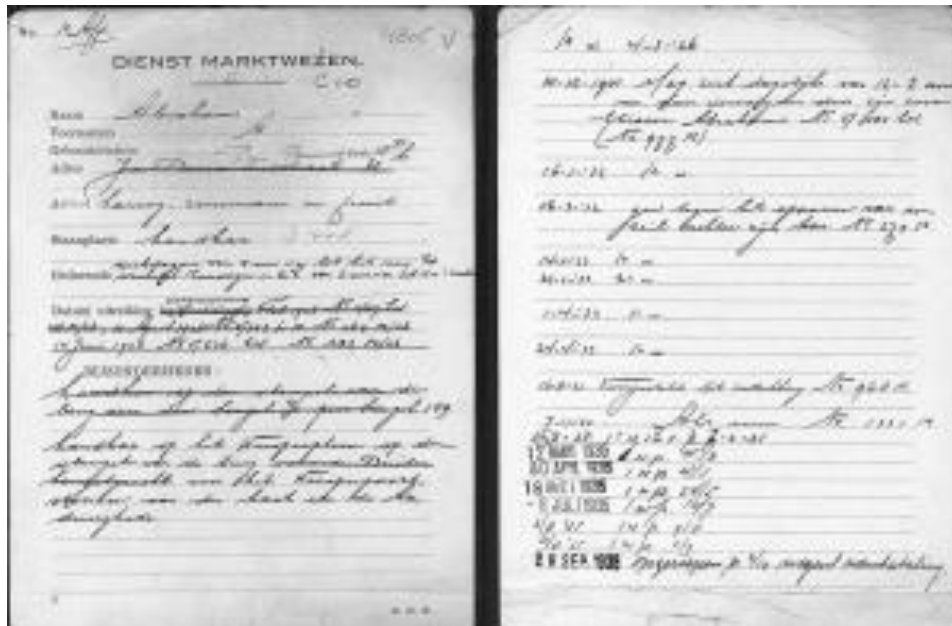
Abrahams was in november 1923 naar de Ouderkerkerlaan in Nieuwer-Amstel verhuisd en zette daar waarschijnlijk zijn handel voort.

De tweede marktkaart werd op 25-10-25 afgegeven toen Abrahams op een woonschip in het Oostzanergat woonde.

De vergunning betref verkoop van haring en zuur met een handkar, dagelijks van 7 uur voormiddag tot het uur van de winkelsluiting, 'op den O.Z. Voorburgwal vóór het Oudekerksplein aan den walkant tusschen het aldaar staande urinoir en den eersten boom'.

Het was van korte duur: bij de intrekking van de kaart had hij vier weken schuld. De datum van intrekking staat niet op de kaart, maar het was nog in 1925.

De derde marktkaart werd in februari 1926 uitgegeven. Op 01-12-25 was Abrahams naar de Molukkenstraat 25 in de Indische buurt verhuisd.

De vergunning betreft de verkoop van haring, zuur *en fruit* met een handkar op werkdagen van 5 uur voormiddag tot het uur van de winkelsluiting en op zondagen en christelijke feestdagen van 5 uur v.m. tot 12 uur 's nachts. Zijn standplaats is op het Weesperplein 'op den vleugel van de brug over de Buiten Singelgracht voor het Weesperpoortstation aan de kant van de Andrieskade.' De handel gaat nu beter.

Op 10-12-31 werd aangetekend dat Abrahams zich 'dagelijks van 12-2 uur mag doen vervangen door zijn zoon Eliazer Abrahams' met een eigen marktkaart.

Op 16-03-32 kreeg Abrahams een vergunning om een zeil achter zijn kar te spannen.

Pas op 16-08-33 was er sprake van een intrekking, maar op 16-08-33 kreeg hij zijn vergunning terug. Op 28-09-35 staat er dat hij werd opgeroepen op 02-10-35 zich te verantwoorden voor wanbetaling.

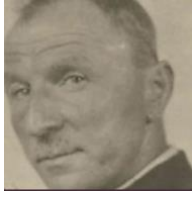

Op de meest uitvergrote foto zie je de haring-, zuur- en fruitkar met daarachter een zeil gespannen staan. De foto is uit 1938, na de laatst bekende marktkaart. Het is de plek waar Abraham Abrahams het langst heeft gestaan.

Joods monument

In het digitale archief **Joods Monument** dat op internet in te zien is, kun je nazoeken hoe het bijvoorbeeld het gezin Abrahams tijdens de Duitse bezetting is vergaan. Binnen het monument werken bezoekers, redactie, familieleden en historici samen aan het bundelen van verhalen en herinneringen. Zo schetst het monument een veelzijdig beeld van de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog, de Sjoa en de joodse gemeenschap in Nederland. Het Joods Monument is onderdeel van het Joods Cultureel Kwartier.

Abraham Abrahams

Monnickendam, 10 februari 1891 – Auschwitz, 22 oktober 1942

Bereikte de leeftijd van 51 jaar

Beroep: Venter

Betsy Abrahams-Polak

Amsterdam, 2 januari 1889 – Auschwitz, 25 januari 1943

Bereikte de leeftijd van 54 jaar

Judith Abrahams

Amsterdam, 12 februari 1917 – Auschwitz, 12 februari 1943

Bereikte de leeftijd van 26 jaar

Beroep: Naaister Apeldoornse Bos

Gerrit Abrahams

Amsterdam, 29 januari 1918 – Auschwitz, 30 september 1942

Bereikte de leeftijd van 24 jaar

Saartje Abrahams

Amsterdam, 13 november 1919 – Auschwitz, 30 september 1942

Bereikte de leeftijd van 22 jaar

Beroep: Werkster

Kaddiesj

Hoeveel namen mag je noemen
Hoeveel namen moet je noemen
Hoeveel namen kan je noemen

Hoeveel namen moet je noemen
Stemmen die willen spreken
Gezichten die tot leven willen komen
Al vele jaren
Met mij meegedragen

De angst niet alle namen
Te noemen
Te kennen
Op te roepen

De pijn
Geen van de gezichten
Te kennen

Het verdriet
Alleen
De namen
Te kennen

Hoeveel namen kan je noemen
Door je tranen heen?

De zon breekt door de wolken
en verlicht de namen
Op mijn steen

Gedicht gemaakt door een nabestaande, geplaatst bij het achtste transport naar Sobibor

